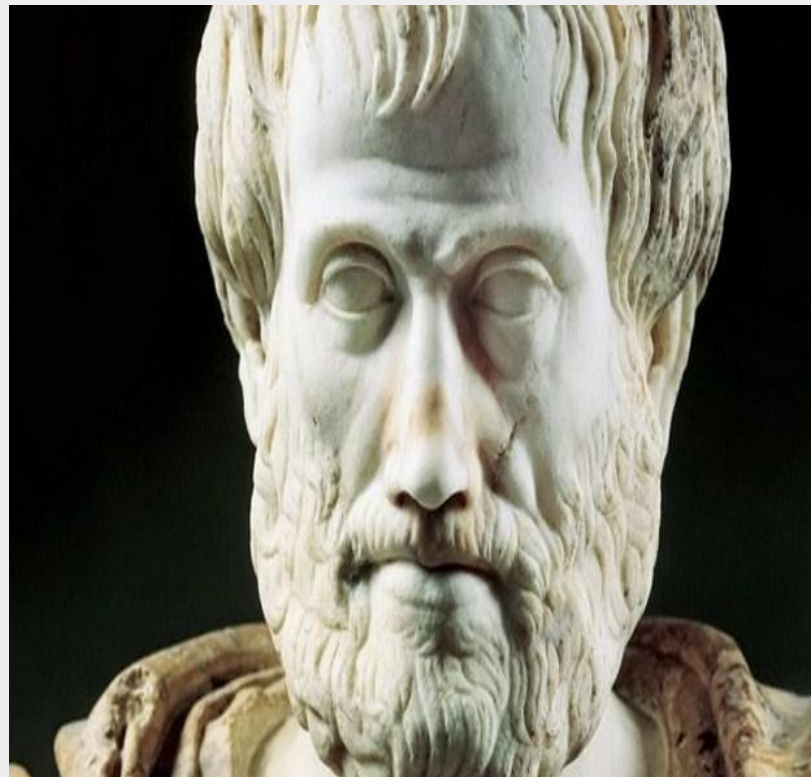

Μάθημα 6ο: Πολιτικά (Αριστοτέλης)

Διδάσκων:
Βαγγέλης Παπαδημητρόπουλος

Σκοπός του μαθήματος

Η κατανόηση των βασικών στοιχείων της πολιτικής ελευθερίας στον Αριστοτέλη

Βασικές δομικές έννοιες του Αριστοτέλη

Οντολογία, φυσική: Τέσσερα αίτια (ύλη, μορφή, ποιητικό αίτιο, τελικό αίτιο)

Ηθική: Φύση, σκοπός, τέλος, άτομο, λόγος, αρετή, μεσότητα

Πολιτική φιλοσοφία: Φύση, σκοπός, τέλος, άτομο, πολιτική, πολίτης, κοινωνία, αυτάρκεια, ευδαιμονία, πολίτευμα, δικαιοσύνη, νόμος, το κοινό συμφέρον

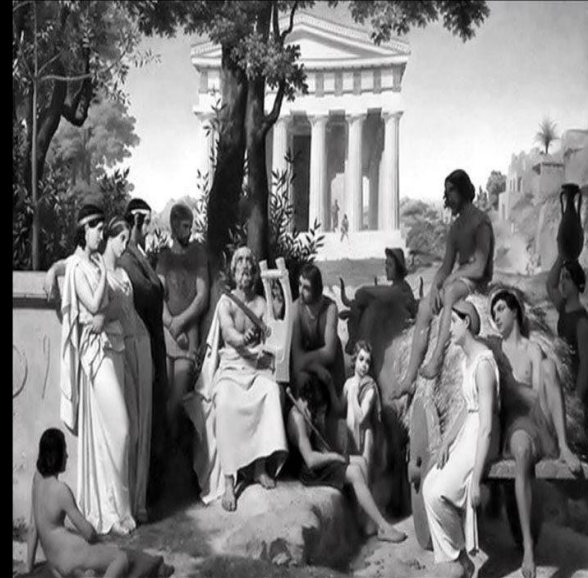
Ηθική

Στα *Ηθικά Νικομάχεια* και *Ηθικά Ευδήμια* ο Αριστοτέλης εξηγεί τις αρχές που διαμορφώνουν τα θεμέλια του έργου του *Πολιτικά*:

- η ευδαιμονία είναι το υψηλότερο ανθρώπινο αγαθό
- η ευδαιμονία είναι η δραστηριότητα της ηθικής αρετής
- ηθική αρετή είναι η μεσότητα
- η δικαιοσύνη ταυτίζεται με το κοινό καλό και το πολιτικό αγαθό

Η πολιτική επιστήμη του Αριστοτέλη ενσωματώνει την ηθική φιλοσοφία και την πολιτική φιλοσοφία. Η πολιτική φιλοσοφία είναι το αντικείμενο του έργου του *Πολιτικά*.

Η ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ ΤΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΑΣ

Γιώργος Καραλαμπίνης

Πολιτικά

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ: **Ορισμός και διάρθρωση της πόλης**. Οικιακή οικονομία. Δούλοι. Ιδιοκτησία. Θέση γυναικών και παιδιών στην κοινωνία.

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ιδανική Πολιτεία. Πλάτων -Φαλέας - Ιππόδαμος. Άριστα πολιτεύματα. Σπάρτη - Κρήτη-Καρχηδόνα. Έλληνες νομοθέτες.

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ: **Έννοια του πολίτη. Πολιτική αρετή. Ταξινόμηση πολιτευμάτων: Δημοκρατία - Ολιγαρχία - Βασιλεία. Μορφές μοναρχίας.**

ΒΙΒΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Παρεκβάσεις βασικών μορφών πολιτεύματος. **Άριστη πολιτεία**. Διάρθρωση του πολιτεύματος.

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Αίτια των στάσεων. Τρόποι αποφυγής των στάσεων και τρόπος εκδήλωσης στις διάφορες μορφές πολιτεύματος.

ΒΙΒΛΙΟ ΕΚΤΟ: Καλύτερος τρόπος οργάνωσης της δημοκρατίας και της ολιγαρχίας.

ΒΙΒΛΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: **Το Υπέρτατο Αγαθό για το άτομο και την πόλη**. Απεικόνιση της Άριστης Πολιτείας. Εκπαιδευτικό σύστημα της Άριστης Πολιτείας. Στόχοι και πρώιμα στάδια.

ΒΙΒΛΙΟ ΟΓΔΩΟ: Η θέση της μουσικής και της γυμναστικής στην παιδεία της Άριστης Πολιτείας.

Πολιτικός φυσικαλισμός ⇔ Τελολογία

Ο Αριστοτέλης στα Πολιτικά επιχειρηματολογεί ότι η πόλη-κράτος και η πολιτική εξουσία είναι φύσει. Ξεκινά με μια σχηματική ιστορική υπόθεση της ανάπτυξης της πόλης-κράτους από μικρότερες κοινότητες: άντρας, γυναίκα, δούλοι, οικογένεια, κώμη, πόλη > αυτάρκεια = η εξασφάλιση των αναγκών.

“Κάθε πόλη υπάρχει εκ φύσεως όπως ακριβώς και οι πρώτες κοινωνίες· η πόλη είναι ο τελικός σκοπός τους, η δε φύση είναι τελικός σκοπός, όπως είναι κάθετι όταν φτάσει στην τέλεια ανάπτυξη του.

Η αιτία και ο σκοπός των όντων είναι το σημαντικότερο αγαθό και η αυτάρκεια είναι και σκοπός και μέγιστο αγαθό.

Η πόλη υπάρχει εκ φύσεως και ο άνθρωπος είναι φύσει κοινωνικό όν και ο άπολις εκ φύσεως και όχι εξαιτίας κάποιου τυχαίου περιστατικού είναι ή φαύλος ή ανώτερος από τον άνθρωπο.

Εκείνος που δεν μπορεί να ζήσει στην κοινωνία ή δεν χρειάζεται τίποτα επειδή είναι αυτάρκης δεν αποτελεί μέρος της πόλης, επομένως είναι ή θηρίο ή θεός.”

Αριστοτέλης Πολιτικά Α

Η οντολογία της τελολογίας του Αριστοτέλη διαπερνά τη φύση, την ηθική, την κοινωνία και την πολιτική.

Τέλος = σκοπός = τέλεια ανάπτυξη = αυτάρκεια = αγαθό

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΗ

Επειδή βλέπουμε ότι κάθε πόλη αποτελεί κοινωνία κι ότι κάθε κοινωνία έχει δημιουργηθεί **με σκοπό κάποιο αγαθό** (όλοι προσπαθούν να πετύχουν εκείνο που θεωρούν αγαθό), είναι φανερό πως όλες ετούτες οι κοινωνίες στοχεύουν σε κάποιο συγκεκριμένο αγαθό, κι ότι το ουσιαστικότερο απ' όλα τα αγαθά αποτελεί τον σκοπό της σημαντικότερης κοινωνίας που περιλαμβάνει και όλες τις άλλες κι ετούτη είναι η αποκαλούμενη πόλη και πολιτική κοινωνία.

Αριστοτέλης Πολιτικά Α

Κοινωνία > αγαθό

Πολλές κοινωνίες > πολλά αγαθά

Πολλές κοινωνίες > πόλη = το
σπουδαιότερο αγαθό που
περιλαμβάνει όλα τα αγαθά των
κοινωνιών που τη συναποτελούν

Ποιά είναι η σχέση των αγαθών των
επιμέρους κοινωνιών με το κοινό
συμφέρον της πόλης;

ΛΟΓΟΣ, ΔΙΚΑΙΟ, ΠΟΛΗ

Ο άνθρωπος είναι το μόνο ζώο με το χάρισμα του λόγου... ο λόγος όμως υπάρχει για να εκφράζεται το συμφέρον και το βλαβερό, συνεπώς το δίκαιο και το άδικο· τούτο ακριβώς είναι το αποκλειστικό γνώρισμα του ανθρώπου σε σύγκριση με τα υπόλοιπα ζώα, δηλαδή ότι μόνο αυτός έχει το αίσθημα του καλού και του κακού και του δικαίου και του αδίκου και των άλλων συναφών αξιών· η δε επικοινωνία ως προς αυτά δημιουργεί την οικογένεια και την πόλη. Η πόλη είναι φυσικό να βρίσκεται πάνω από την οικογένεια, αλλά και πάνω από τον καθένα μας. Αναγκαστικά το σύνολο προηγείται από το μέρος.

Αριστοτέλης Πολιτικά Α

Ανθρώπινη φύση = Λόγος > Ηθική

Ο άνθρωπος είναι φύσει προικισμένος με τη λογική στη βάση της οποίας μπορεί να σχηματίζει ηθικές κρίσεις και θεσμούς, όπως τη δικαιοσύνη, η οποία ρυθμίζει την οργάνωση της κοινότητας και της πόλης-κράτους.

ΑΤΟΜΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΠΟΛΗ

Η πόλη είναι φύσει γιατί αποτελεί συνάρθρωση πρωτόγονων φυσικών κοινοτήτων που ενώθηκαν με σκοπό την αυτάρκεια.

Η πόλη-κράτος έχει φυσική προτεραιότητα σε σχέση με τα άτομα, γιατί τα άτομα δεν μπορούν να αποκτήσουν αυτάρκεια μόνα τους, να εξασφαλίσουν τα αναγκαία έξω από την πόλη.

Το όλο προηγείται οργανικά του μέρους, η πόλη του ατόμου, το σώμα από το πόδι ή το χέρι.

Η φυσική τελολογία του Αριστοτέλη εξελίσσεται στην κοινωνία. Η κοινωνία φύσει προηγείται του ατόμου. **Η κοινωνία ως σκοπός της (ανθρώπινης) φύσης.**

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ, ΠΟΛΙΤΗΣ

Η πολιτική είναι εξουσία ελεύθερων και ίσων ανθρώπων. > πολίτες θεωρούνται μόνο εκείνοι που είναι απαλλαγμένοι από τη φροντίδα της απόκτησης των προς το ζην (μεσαία τάξη), αποκλείονται μέτοικοι, γυναίκες, δούλοι, ανειδίκευτοι εργάτες και θήτες.

Αριστοτέλης Πολιτικά Α

Το πολίτευμα είναι ορισμένη οργάνωση των κατοίκων της πόλης > **ιεραρχία, καταμερισμός εργασίας**

Το κύριο γνώρισμα του **πολίτη** είναι το δικαίωμα **να συμμετέχει στην απονομή δικαιοσύνης και στα δημόσια αξιώματα**...Ο ορισμός του πολίτη ισχύει κατά κύριο λόγο για τον πολίτη δημοκρατικού πολιτεύματος.

Η αρετή του χρηστού πολίτη έγκειται στο να μπορεί εξίσου καλά να είναι άρχοντας όσο και αρχόμενος...**πολίτης ονομάζεται κυρίως εκείνος που συμμετέχει στην πολιτική εξουσία**...ισχύει κατά κύριο λόγο για τον πολίτη του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Αριστοτέλης Πολιτικά Γ

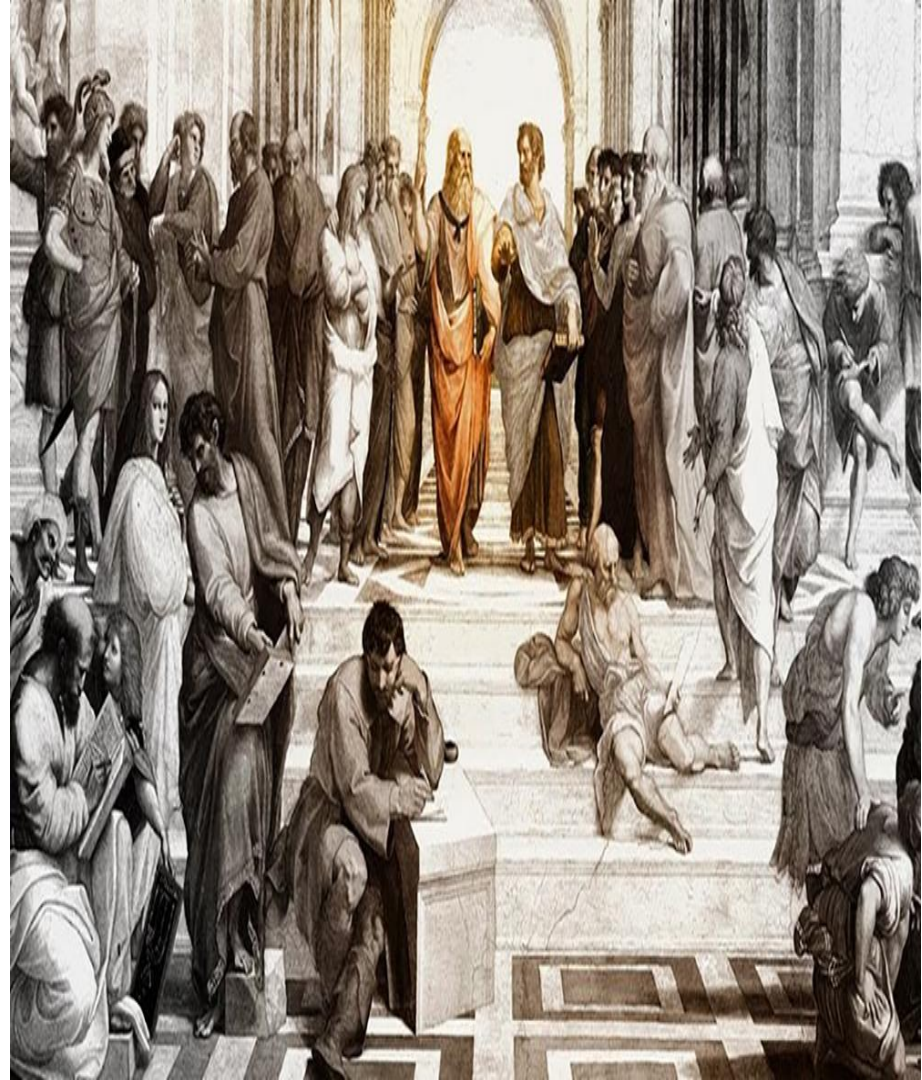
ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ

Πόλη λοιπόν είναι η κοινωνία συγγενών και μικρών κοινοτήτων με σκοπό την ολοκληρωμένη και αυτάρκη ζωή. Και τούτο είναι, όπως είπαμε, ο ευδαίμων και ενάρετος βίος. Άρα πρέπει να θέσουμε ως αρχή πως σκοπός της πολιτικής κοινωνίας είναι οι ενάρετες πράξεις των πολιτών κι όχι μόνο η συμβίωση.

Αριστοτέλης Πολιτικά Γ

Σκοπός της πόλης είναι η ευδαιμονία και αρετή της πόλης και ενός εκάστου πολίτη

Ποιά είναι η σχέση της αρετής της πόλης και της αρετής του πολίτη;

ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ, ΗΘΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ > ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΥΣΗΣ, ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Τέσσερα αίτια: ύλη, μορφή (είδος), ποιητικό αίτιο, τελικό αίτιο π.χ. Το σώμα ενός φυτού (σπόρος) είναι η ύλη, η μορφή του φυτού (στάχυ) είναι το είδος, η καλλιέργεια του σπόρου είναι το ποιητικό αίτιο, το τελικό αίτιο είναι ο σπόρος να γίνει στάχυ.

Ύλη = άτομα

Μορφή (είδος) = πολίτευμα

Ποιητικό αίτιο = κοινότητα

Τελικό αίτιο = ευδαιμονία

Η ύλη της κοινωνίας είναι **τα άτομα**. Η **κοινότητα** είναι το ποιητικό αίτιο που κινητοποιεί την κοινωνία στη βάση του κοινού συμφέροντος. Το **πολίτευμα** είναι η μορφή της οργάνωσης της κοινωνίας με τελικό αίτιο το κοινό συμφέρον που ταυτίζεται με την **ευδαιμονία**. Το πολίτευμα είναι η ψυχή της κοινωνίας που ταυτίζεται με τη δικαιοσύνη. Η λογική της ψυχής του ατόμου αντιστοιχεί στη δικαιοσύνη που διέπει το πολίτευμα μιας κοινωνίας.

Αναλογία φύσης και κοινωνίας, ψυχής (λογικής) και δικαιοσύνης.

Τα θεωρητικά θεμέλια της πολιτικής φιλοσοφίας του Αριστοτέλη

- Τελολογία
- Τελειότητα, αρετή
- Κοινότητα
- Εξουσία
- Λόγος

Αρχή της τελολογίας

Η αρχή της τελολογίας απαντά στα Φυσικά του Αριστοτέλη, όπου ταυτίζει τη φύση ενός πράγματος με τον σκοπό ή το τελικό του αίτιο.

Ο σκοπός ενός πράγματος είναι επίσης η **λειτουργία του** που είναι και το καθοριστικό του στοιχείο. Το βελανίδι έχει την έμφυτη τάση/σκοπό να αναπτυχθεί σε μια βελανιδιά. Η βελανιδιά υπάρχει εκ φύσεως και όχι από τύχη ή από κατασκευή.

Η θέση ότι το ανθρώπινο είδος διέπεται από μια **φυσική λειτουργία** είναι θεμελιώδους σημασίας στο Ηθικά Ευδήμια, στα Ηθικά Νικομάχεια και στα Πολιτικά.

Στα Πολιτικά ο Αριστοτέλης επιχειρηματολογεί ότι είναι στη φύση του ανθρώπινου είδους να εξελιχθεί στο πλαίσιο της πολιτικής της πόλης-κράτους.

Επομένως, η αρχή της τελολογίας είναι κρίσιμη στον πολιτικό φυσικαλισμό που βρίσκεται στα θεμέλια της πολιτικής φιλοσοφίας του Αριστοτέλη.

Αρχή της τελειότητας/αρετής

Η αρχή της τελειότητας σημαίνει την αρχή της τελειότητας και της αρετής, δεδομένου ότι το καλό ταυτίζεται με τον σκοπό του κάθε είδους. Ό,τι βλάπτει κάθε είδος είναι κακό. Το φυσικό τέλος ενός οργανισμού είναι καλό για τον ίδιο τον οργανισμό, όπως ο ύπνος και η κίνηση είναι για τα ζώα.

Για τον άνθρωπο, ο σκοπός της ζωής του είναι η ευδαιμονία και η αρετή, στην οποία πρέπει να στοχεύει ο νομοθέτης στην πολιτεία μέσω της δικαιοσύνης.

Ο Αριστοτέλης ορίζει την αρετή ως **τη μεσότητα** που είναι το μέσο δύο άκρων: π.χ. Ένας στρατιώτης δεν πρέπει να είναι ούτε δειλός ούτε παράτολμος αλλά γενναίος. Ένας χρηματιστής δεν πρέπει να είναι ούτε τσιγγούνης ούτε σπάταλος αλλά συνετός στη διαχείριση των οικονομικών.

Η αρχή της τελειότητας του Αριστοτέλη αντιτίθεται στον **υποκειμενικό σχετικισμό** του Πρωταγόρα, σύμφωνα με τον οποίο το καλό και το κακό ορίζεται ανάλογα με τις υποκειμενικές επιθυμίες ενός ατόμου. Όπως κι ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι το καλό/αγαθό είναι αντικειμενικό και ανεξάρτητο από τις επιθυμίες του ανθρώπου. Ο Αριστοτέλης όμως απορρίπτει την θεωρία του Πλάτωνα σύμφωνα με την οποία το αγαθό ανήκει στο πεδίο των Ιδεών. Υποστηρίζει αντίθετα ότι το καλό και το κακό είναι σχετικά με τον φυσικό σκοπό κάθε οργανισμού. > **ρεαλιστής, εμπειριστής**

Αρχή της κοινότητας

Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι η πόλη-κράτος είναι η πιο τέλεια κοινότητα, **γιατί εξασφαλίζει την αυτάρκεια** που είναι προϋπόθεση της ευδαιμονίας. Το άτομο δεν μπορεί να επιβιώσει έξω από την κοινότητα. Τα άτομα πρέπει να υπόκεινται στην εξουσία της κοινότητας της πόλης-κράτους **για να φτάσουν την ευδαιμονία**. Η ευδαιμονία είναι η αρχή και ο σκοπός της εξουσίας μέσα στην πόλη-κράτος.

Αρχή της εξουσίας

Εξετάζοντας τις έννοιες του «άρχειν» και του «άρχεσθαι», διαπιστώνουμε ότι και τα δύο είναι και αναγκαία και ωφέλιμα.

Πρώτα πρώτα κάθε ζωντανό πλάσμα αποτελείται από την ψυχη και το σώμα· η ψυχή εξουσιάζει, ενώ το σώμα εξουσιάζεται...η εξουσία της ψυχής πάνω στο σώμα είναι εξουσία κυρίου πάνω στον δούλο, ενώ η εξουσία του νου πάνω στις ορέξεις είναι εξουσία πολιτικού ή βασιλιά.

Αριστοτέλης Πολιτικά Α

Αναλογία πόλης με το σώμα το οποίο άρχει **η λογική της ψυχής**, δηλαδή το ανάλογο της δικαιοσύνης στην πόλη.

Ψυχή > λογική > ηθική (άτομο) > δικαιοσύνη (πολιτεία)

Αρχή του λόγου

Η αρχή του λόγου συνίσταται στο επιχείρημα ότι **η λογική πρέπει να εξουσιάζει τις επιθυμίες.**

Στα Πολιτικά η αρχή του λόγου συνεπάγεται ότι διαφορετικά πολιτεύματα είναι κατάλληλα για διαφορετικές πόλεις-κράτη ανάλογα με τις ορθολογικές δεξιότητες των πολιτών.

Η αρχή του λόγου βρίσκει ιδιαίτερη εφαρμογή σε δημοκρατικά καθεστώτα και στην διακυβέρνηση μέσω του νόμου. **ΓΙΑΤΙ;**

Γενική θεωρία του πολιτεύματος και του πολίτη

Η πόλη-κράτος είναι μια υλομορφική (ύλη + μορφή) σύνθεση ενός ορισμένου πληθυσμού (πολίτες) που κατοικεί σε μια συγκεκριμένη περιοχή-εδαφικότητα και διέπεται από ένα ορισμένο πολίτευμα.

Η πόλη είναι πλήθος πολιτών. Το πολίτευμα είναι μια ορισμένη οργάνωση, ένας ορισμένος τρόπος ζωής των πολιτών.

Πολίτης είναι μόνο ο ελεύθερος πολίτης, ο οποίος και έχει πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Οι γυναίκες, οι μέτοικοι, οι δούλοι, ανειδίκευτοι εργάτες και θήτες δεν έχουν πλήρη πολιτικά δικαιώματα.

Η πόλη-κράτος είναι δημιούργημα της **αυτάρκειας** αλλά αποσκοπεί **στην ευδαιμονία και στην αρετή**.

Το κοινό συμφέρον κάνει τους ανθρώπους να ζουν μαζί, αφού τούτο συμβάλλει να ζουν καλά. **Κοινό συμφέρον > ευδαιμονία**

Το πολίτευμα είναι δημιουργία του νομοθέτη και οι πολίτες-πολιτικοί κυβερνούν την πολιτεία με σκοπό την ευδαιμονία.

Πολίτης είναι αυτός που συμμετέχει στην πολιτική εξουσία.

“Το κύριο λοιπόν γνώρισμα του πολίτη είναι το δικαίωμα να συμμετέχει στην απονομή δικαιοσύνης και στα δημόσια αξιώματα...ισχύει κατά κύριο λόγο για τον πολίτη δημοκρατικού πολιτεύματος.

Η αρετή του χρηστού πολίτη έγκειται στο να μπορεί εξ ίσου καλά να είναι άρχοντας και αρχόμενος.”

Διαφορετικά πολιτεύματα

Όσα πολιτεύματα αποβλέπουν στο κοινό συμφέρον είναι απολύτως σωστά και δίκαια, και όσα αποβλέπουν μόνο προς το συμφέρον των αρχόντων είναι ελαττωματικά κι αποτελούν παρεκτροπές των σωστών πολιτευμάτων, γιατί είναι δεσποτικά, τη στιγμή που **η πόλη είναι κοινωνία ελεύθερων πολιτών**.

Κι όταν ο ένας ή οι λίγοι ή οι πολλοί ασκούν την εξουσία αποβλέποντας στο κοινό συμφέρον, τότε και τα πολιτεύματα τούτα θα είναι αναγκαστικά σωστά. Όταν όμως αποβλέπουν στο ίδιο συμφέρον του ενός, των λίγων ή των πολλών, τότε έχουμε παρεκβάσεις από τα σωστά πολιτεύματα.

Αριστοτέλης Πολιτικά Γ

Αριθμός κυβερνώντων	Σωστή πολιτεία	Παρέκβαση
Ένας	Μοναρχία	Τυραννία
Λίγοι	Αριστοκρατία	Ολιγαρχία
Πολλοί	Πολιτεία	Δημοκρατία

Παρεκβάσεις: η βασιλεία προς το συμφέρον του μονάρχη, η ολιγαρχία προς το συμφέρον των πλουσίων και η δημοκρατία προς το συμφέρον των φτωχών

Το βέλτιστο πολίτευμα

Η πόλη επιθυμεί να αποτελείται όσο είναι δυνατόν από άτομα όμοια και ίσα, και τα προσόντα τούτα τα διαθέτει μάλλον η μεσαία τάξη...η πολιτική κοινωνία που αποτελείται από μεσαίους είναι άριστη...Αναγκαστικά καλύτερο είναι αυτό που πλησιάζει πολύ στη μορφή του μέσου πολιτεύματος...Το πολίτευμα που αποτελείται από τη μεσαία τάξη είναι το σταθερότερο και πλησιάζει περισσότερο τη δημοκρατία παρά την ολιγαρχία...άριστο είναι το πολίτευμα εκείνο που συμφωνεί με τους θεσμούς του οποίου κάθε πολίτης μπορεί να ζει άριστα και να βρίσκει ευτυχία.

Αριστοτέλης Πολιτικά Γ, Δ, Ε, Η

Στο βέλτιστο πολίτευμα η δικαιοσύνη απονέμει πολιτικά δικαιώματα σε αυτούς που συμβάλλουν με την αρετή τους στην πολιτική κοινότητα και όχι στους λίγους ή στους πολλούς. Στο βέλτιστο πολίτευμα κυβερνούν οι άριστοι, δηλαδή οι πολίτες που κατέχουν τόσο αρετή όσο και περιουσία. > η δημοκρατία της μεσαίας τάξης

Διαβουλεύόμενοι οι πολλοί θεσπίζουν τους καλύτερους νόμους > διαβούλευση ως το θεμέλιο της ευνομίας > ευνομία ως το θεμέλιο της αρετής

Δικαιοσύνη, ισότητα, κοινό συμφέρον, ευδαιμονία, αρετή

Το δε πολιτικό αγαθό είναι το δίκαιο και τούτου είναι **το κοινό συμφέρον**. Όλοι μάλιστα συμφωνούν ότι το δίκαιο είναι κάποια ισότητα...Γιατί σωστό πρέπει να θεωρηθεί το ίσον. Το ίσον και το σωστό αναφέρεται τόσο στο συμφέρον ολόκληρης της πόλης, όσο και στο κοινό συμφέρον των πολιτών. Γενικά, **πολίτης είναι εκείνος που έχει το δικαίωμα να άρχει και να άρχεται**, αλλά σε κάθε πολίτευμα η ιδιότητα του πολίτη είναι διαφορετική. Στο άριστο [πολίτευμα, πολίτης είναι] εκείνος που μπορεί και θέλει να άρχεται και να άρχει, αποβλέποντας στη ζωή με γνώμονα την αρετή.

Γι' αυτό τον λόγο είναι δίκαιο **κανένας να μην άρχει παραπάνω απ' όσο άρχεται** κι έτσι να γίνεται ο καταμερισμός. Τούτο έγινε ήδη νόμος. Γιατί η τάξη είναι νόμος. Προτιμότερο είναι λοιπόν να κυβερνά ο νόμος παρά ένας οποιοσδήποτε από τους πολίτες...Είναι λοιπόν φανερό πως όσοι αναζητούν το δίκαιο αναζητούν το μέσο. Και μέσο είναι ο νόμος...**η ευτυχία έγκειται στην ανεμπόδιση άσκηση της αρετής και αρετή είναι η μεσότητα.**

Αριστοτέλης Πολιτικά Γ

Ισότητα ως προς το νόμο και την διακυβέρνηση της πολιτείας

Δίκαιο = κοινό συμφέρον = ευδαιμονία = αρετή = νόμος = μεσότητα

Η έννοια της αρετής ως μεσότητα διαπερνά τόσο την πόλη (πολιτική) όσο και το άτομο (ηθική) ως η οργανική ενότητα του συνόλου της πολιτικής αρετής και της ατομικής ευδαιμονίας. Η μεσότητα ως αρμονία του συνολικού και του ατομικού.

Θεωρία δημοκρατίας: κυριαρχία, δικαιοσύνη και ελευθερία

Το πολίτευμα είναι ο τρόπος/μορφή οργάνωσης της κοινωνίας.

Πότε ένα πολίτευμα είναι δίκαιο; Ποιά είναι η δίκαιη κυριαρχία/εξουσία; Τι είναι η δικαιοσύνη;

Η δικαιοσύνη είναι αρετή προς έτερον, είναι σχέση, είναι εξουσία δια του νόμου που διαμορφώνει τις σχέσεις προς τους άλλους, το πλαίσιο και πεδίο δράσης των πολιτών.

Η δικαιοσύνη αφορά τον όλον > τελικός σκοπός του νόμου είναι το κοινό συμφέρον.

“Το δε πολιτικό αγαθό είναι το δίκαιο και τούτο είναι το κοινό συμφέρον.”

Η θεωρία της δημοκρατίας του Αριστοτέλη συνιστά μια ορισμένη διάρθρωση της κυριαρχίας, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας που βασίζεται στην ισότητα ως προς το νόμο και την διακυβέρνηση. Οι ελεύθεροι πολίτες έχουν το ίσο δικαίωμα συμμετοχής στη βουλευτική και δικαστική εξουσία.

Τι είναι η δίκαιη εξουσία;

Δίκαιη κυριαρχία είναι η εξουσία του άριστου πολιτεύματος που υπηρετεί **το κοινό συμφέρον**.

Τι είναι το κοινό συμφέρον; Το κοινό συμφέρον είναι η πολιτική αρετή που εναρμονίζει μέσω της πολιτικής συμμετοχής όλα τα ατομικά συμφέροντα. Το κοινό συμφέρον είναι αυτό καθαυτό αρετή και ευδαιμονία στο βαθμό που η πολιτική αποσκοπεί στην αρετή και ευδαιμονία των πολιτών.

Η ευδαιμονία της πόλης ταυτίζεται με την ευδαιμονία των πολιτών όταν οι πολίτες συμμετέχουν στη διαμόρφωση του νόμου που ορίζει την προσωπική τους ευδαιμονία > το ζην καλώς και ευδαιμόνως

Η ευδαιμονία της πόλης ταυτίζεται με την πολιτική αρετή: ενάρετος είναι αυτός που προάγει την πολιτική του ελευθερία

Πολιτική αρετή είναι η ελευθερία ως πολιτική συμμετοχή > η δημοκρατία πραγματώνει ουσιαστικότερα την πολιτική αρετή

Άριστο πολίτευμα = εύνομη δημοκρατική πολιτεία που βασίζεται στην ελευθερία και στην ισότητα ως προς την πολιτική συμμετοχή.

Ίσος επιμερισμός της πολιτείας στην κοινωνία των ελεύθερων πολιτών.

Ρεπουμπλικανικός δημοκρατισμός που αποσκοπεί στην υπηρετήση του κοινού συμφέροντος και ασκείται η κυριαρχία από τους πολλούς ελεύθερους πολίτες μέσω του νόμου

Δημοκρατία, ελευθερία, ισότητα

Θεμελιώδης δημοκρατική αρχή είναι η ελευθερία...στόχος κάθε δημοκρατίας είναι η ελευθερία. **Βασικό χαρακτηριστικό της ελευθερίας είναι ότι κάθε πολίτης γίνεται πότε άρχοντας και πότε αρχόμενος.** Γιατί και το δίκαιο της δημοκρατίας στην αριθμητική ισότητα βασίζεται...**Κυρίαρχη δύναμη στη δημοκρατία είναι η πλειοψηφία**, και απόλυτα δίκαιο είναι ότι αποφασίζουν οι περισσότεροι. Κάθε πολίτης πρέπει να έχει **ίσα δικαιώματα**. Το κύρος της δημοκρατικής τούτης αρχής συντελεί **στην ισχυροποίηση της ελευθερίας που βασίζεται στην ισότητα των πολιτών.**

Αριστοτέλης Πολιτικά Ζ

Πολιτική ελευθερία

Πολίτευμα, πολίτης, ελευθερία, ισότητα, άρχειν και άρχεσθαι, άρχειν (εξουσία, νομοθεσία) και κρίνειν (απονομή δικαιοσύνης), δημοκρατία, δίκαιο, νόμος, αρετή, ευδαιμονία.

Η δε πόλις κοινωνία των ελευθέρων εστί > **πολιτική ελευθερία**, ισότιμη συμμετοχή στην εξουσία, στο άρχειν και άρχεσθαι > σκοπός των ελευθέρων είναι το κοινό συμφέρον που συνίσταται στη **διαρκή εμφάθυνση και πραγμάτωση της πολιτικής ελευθερίας μέσω του νόμου**

Η ελευθερία ως συλλογικό πολιτικό δικαίωμα (θετική ελευθερία), δεν υπάρχει ατομική ελευθερία στον Αριστοτέλη, δεν υπάρχει ατομικό δικαίωμα (φιλελευθερισμός), δεν υπάρχει διάκριση ατόμου και κοινωνίας

Η ελευθερία ως πολιτική συνθήκη της αρετής, η ελευθερία ως δημοκρατία και ως νόμος, ως φόρμα, διαδικασία και αυτοσκοπός

Ρεπουμπλικανισμός, φιλελευθερισμός, δημοκρατία

Ρεπουμπλικανική δημοκρατία = δημοκρατική διακυβέρνηση ως σύστημα δικαιοσύνης, συμμετοχής και στήριξης του κοινού αγαθού. > η δημοκρατία ως αυτοσκοπός

Φιλελεύθερη δημοκρατία = εργαλειακή θεώρηση της δημοκρατίας ως προστασία των ατομικών δικαιωμάτων > η δημοκρατία ως μέσο

Άμεση δημοκρατία = οικονομική δημοκρατία, ταύτιση πολιτείας και αγοράς, η δημόσια σφαίρα δεν είναι ξεχωριστή από την ιδιωτική σφαίρα της αγοράς

Μπορεί κάποιος να είναι υπερβολικά ρεπουμπλικάνος χωρίς να είναι φιλελεύθερος (Rousseau) και υπερβολικά φιλελεύθερος χωρίς να είναι δημοκράτης (Hobbes, James Mill, Hayek).

ΣΥΝΟΨΗ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ

- Βασικές δομικές έννοιες του Αριστοτέλη
- Ηθική
- Πολιτικά
- Πολιτικός φυσικαλισμός και τελολογία
- Κοινωνία και πόλη
- Λόγος, δίκαιο, πόλη
- Άτομο, κοινωνία, πόλη
- Πολιτική, πολίτευμα, πολίτης
- Πόλη και πολίτευμα
- Οντολογία, ηθική, πολιτική > αναλογία φύσης, ψυχής και κοινωνίας
- Τα θεωρητικά θεμέλια της φιλοσοφίας του Αριστοτέλη
- Γενική θεωρία του πολιτεύματος και του πολίτη
- Διαφορετικά πολιτεύματα
- Το βέλτιστο πολίτευμα
- Δικαιοσύνη, ισότητα, κοινό συμφέρον, ευδαιμονία, αρετή
- Θεωρία δημοκρατίας
- Δημοκρατία, ελευθερία, ισότητα
- Τι είναι δίκαιη εξουσία;
- Πολιτική ελευθερία, θετική ελευθερία
- Ρεπουμπλικανισμός, φιλελευθερισμός, δημοκρατία